

UWARUNKOWANIA KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARSTW UŻYTKUJĄCYCH GRUNTY Z ZASOBU WŁASNOŚCI ROLNEJ SKARBU PAŃSTWA W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM¹

Katarzyna Chrobocińska

Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
Kierownik: dr hab. Małgorzata Juchniewicz, prof. UWM

Słowa kluczowe: konkurencyjność, bariery konkurencyjności, czynniki poprawiające konkurencyjność

Key words: competitiveness, barriers to competitiveness, factors to improve competitiveness

S y n o p s i s. Racjonalność gospodarowania środkami finansowymi w produkcji rolniczej wymaga diagnozowania oraz monitorowania czynników, które przyczyniają się do uzyskania przewagi konkurencyjnej bądź ją hamują. W związku z tym, celem opracowania jest identyfikacja najczęściej wykorzystywanych czynników oraz najczęściej napotykaných barier w kreowaniu konkurencyjności gospodarstw rolniczych korzystających w produkcji rolniczej z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (ZWRSP) na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Wyniki badań wykazały, że do najważniejszych barier w funkcjonowaniu gospodarstw respondenci zaliczyli m.in. niestabilne ceny skupu, wysokie ceny środków produkcji oraz wysokie koszty produkcji. Natomiast najsukutekniej wzrost konkurencyjności stymulowały: wdrożenie zaawansowanych technik zarządzania, redukcja zatrudnienia, doskonalenie jakości produktów lub świadczonych usług.

WPROWADZENIE

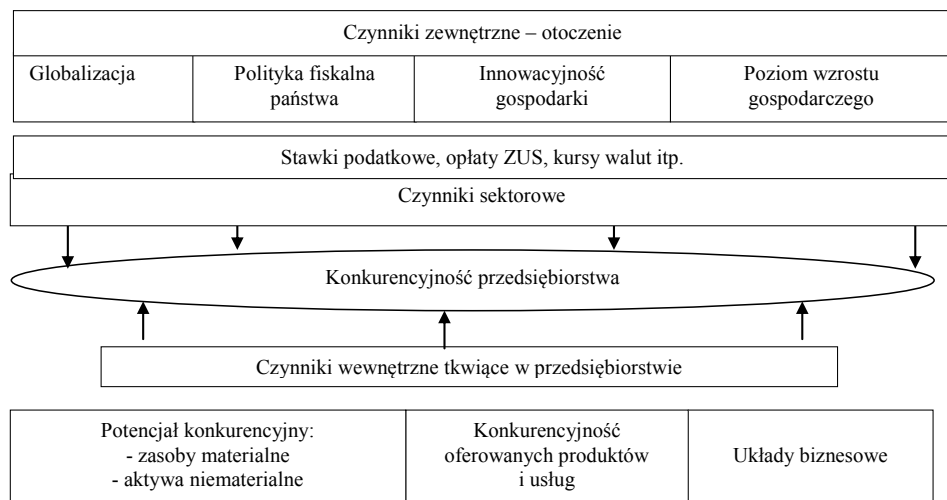
Konkurowanie przedsiębiorstw jest nieodłączną cechą gospodarki rynkowej. W zależności od branży bądź sektora może odbywać się na wielu płaszczyznach i przejawiać się w różnych formach działania. Procesy konkurencyjne są swoistym mechanizmem selekcji uczestników na rynku, mechanizmem, który przyczynia się do prezentacji jednostek o najwyższej skuteczności działania [Adamkiewicz-Drwiłło 2010, s. 19]. Osiągnięcie konkurencyjności zależy od wielu czynników o różnorodnym charakterze [Adamkiewicz-Drwiłło 2010, s. 68]. W praktyce gospodarczej mogą wystąpić specyficzne uwarunkowania, poza tym w zmieniających się warunkach otoczenia nie zawsze te same czynniki będą determinowały konkurencyjność jednostki. W literaturze do zewnętrznych czynników wpływających na konkurencyjność przedsiębiorstwa zalicza się innowacyjność gospodarki, politykę fiskalną oraz podatki i paropodatki. Te ostatnie często określane są jako bariery

¹ Projekt badawczy finansowany przez Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie i Oddział Terenowy Agencji Nieruchomości Rolnych w Olsztynie pt. *Konkurencyjność podmiotów gospodarczych użytkujących Zasób Własności Rolnej Skarbu Państwa w województwie warmińsko-mazurskim.*

we wzroście konkurencyjności przedsiębiorstw. Oprócz tego do najczęściej spotykanych trudności w kreowaniu konkurencyjności zalicza się m.in.: niedostępność kapitałów, brak doświadczenia oraz strategii rozwoju przedsiębiorstwa, niski poziom wiedzy ekonomicznej przedsiębiorców, nieznajomość zasad korzystania z funduszy strukturalnych, zbiurokratyzowane procedury i zawilości prawne, wysoki stopień uzależnienia od rynków i odbiorców, przestarzałe technologie wytwarzania, niski stopień powiązań kooperacyjnych, nieudolne zarządzanie i planowanie, niechęć do zmian [Chrobocińska, Juchniewicz 2010, s.133].

Natomiast wśród wewnętrznych czynników wpływających na konkurencyjność jednostki wyróżnia się np. potencjał konkurencyjny oraz konkurencyjność oferty (rys. 1.) [Walczak 2010], jak również istniejący w firmie system organizacji i zarządzania, kwalifikacje zasobów ludzkich przedsiębiorstwa, trafność przy podejmowaniu decyzji produkcyjnych, umiejętność kształtowania wzajemnych relacji przedsiębiorstwo – rynek. Wspomniane wewnętrzne determinanty współzawodnictwa przedsiębiorstw są ściśle związane z systemem organizacji oraz zarządzania w danej firmie. Wynikają one z procesu decyzyjnego w obszarach dotyczących technologii wytwórczej, oferowanego odbiorcom asortymentu czy też przepływu informacji lub wewnętrznego systemu kontroli. Zazwyczaj dotyczą kształtowania wielkości produkcji, obniżania kosztów własnych, podwyższania jakości produkowanych towarów lub/i świadczonych usług, oferowania nowych typów i rodzajów towarów lub/i usług, podwyższenia produktywności [Adamkiewicz-Drwiłło 2002, s. 129].

Ponadto zauważa się, że konkurencyjność przedsiębiorstwa może być efektem synergicznego oddziaływania kombinacji ww. czynników, a zatem nie powinny być one postrzegane jako pojedyncze, wyizolowane zmienne, lecz jako zbiór wzajemnie zależnych elementów występujących w tym samym horyzoncie czasowym [Walczak 2009, s. 113]. Przy czym zwolennicy podejścia zasobowego podkreślają, że wzrost konkurencyjności może wynikać z unikatowości posiadanych przez jednostkę zasobów, a rzadkość lub oryginalność zasobów umożliwia przedsiębiorcy unikanie bądź znaczne ograniczanie działań konkurencji [Frączek 2009, s. 15].

Rysunek 1. Wybrane czynniki wpływające na konkurencyjność przedsiębiorstwa
Źródło: opracowanie własne na podstawie [Walczak 2010 s. 113].

Konkurencyjność rolnictwa można postrzegać jako wewnętrzną konkurencyjność działu gospodarki narodowej, natomiast potencjalne zdolności konkurencyjne rolnictwa są kojarzone z konkurencyjnością zasobową [Nowak 2013, s. 159, za: Woś 2001, s. 30-34]. Okazuje się, że polskie rolnictwo ma potencjał, dzięki któremu Polska może stać się liczącym krajem na rynkach rolnych w Europie. Niemniej jednak w Unii Europejskiej (UE) istnieje silna konkurencja wśród producentów rolnych, dlatego polskie rolnictwo w kreowaniu konkurencyjności powinno wykorzystać posiadane zasoby. Do źródeł przewag konkurencyjnych w polskim rolnictwie zalicza się warunki przyrodnicze i aktywność rolników, a przemawiają za tym zaobserwowane zmiany w strukturze obszarowej i ukierunkowaniu produkcyjnym gospodarstw Polski Wschodniej. Stwierdzono, że wyższe na tym terenie niż przeciętne w Polsce tempo zmian obszarowych gospodarstw towarowych świadczy o tym, że rolnicy starają się zwiększyć możliwości produkcyjne i dochodowe. Może się to zdarzyć w przypadku zmiany właściciela lub użytkownika gruntu. Ze względu na rodzaj praw podlegających przeniesieniu wyróżnia się obrót sprzedażny (tzn. przeniesienie prawa własności nieruchomości) oraz obrót dzierżawny (czyli nabycie tytułu posiadania zależnego, wynikającego z umowy zobowiązaniowej) [Maśniak 2008, s. 213]. Ta ostatnia forma stała się bardzo popularną formą zmiany struktury agrarnej w rolnictwie europejskim, co wskazuje, że producenci rolni bez zbytniego zaangażowania środków finansowych starają się powiększyć potencjał produkcyjny. Pozytywnym aspektem dzierżawy jest to, że dzierżawca może powiększyć lub zorganizować gospodarstwo rolne, nie angażując dużego, często przekraczającego jego możliwości kapitału koniecznego do nabycia ziemi [Marks-Bielska 2010, s. 207]. Ma to szczególne znaczenie dla mniejszych obszarowo gospodarstw, które są z reguły w gorszej kondycji finansowej. Przy czym wskazuje się, że konieczne są w tym zakresie zmiany prawne, zwiększające trwałość dzierżaw, zwłaszcza długookresowych [Goraj i in. s. 200].

Warto dodać, że w 2008 r. największa powierzchnia gruntów z ZWRSP znajdujących się w dzierżawie była położona na terenie województw: zachodniopomorskiego, wielkopolskiego, dolnośląskiego i warmińsko-mazurskiego [Marks-Bielska 2010, s. 223]. Ponadto, do końca 2009 r. z terenu województwa warmińsko-mazurskiego przejęto do ZWRSP 807,3 tys. ha, z tego grunty byłych państwowych gospodarstw rolnych stanowiły 85%. Trwale zagospodarowano 63,6% przejętej powierzchni. Podejmowane były działania związane z zagospodarowaniem przejętych nieruchomości. Ogółem ogłoszono 101 400 przetargów, z tego 86 871 na grunty w województwie warmińsko-mazurskim, z których odbyło się ponad 94,3%, a 60,3% z nich zostało rozstrzygniętych. Obszar gruntów oferowanych do dzierżawy i sprzedaży był ponaddwukrotnie wyższy w porównaniu z przejętym do ZWRSP, co pośrednio wskazuje na trudności z ich zagospodarowaniem. Wśród form zagospodarowania nieruchomości rolnych dominowały grunty sprzedane, które stanowiły 47,9%. Drugą formą pod względem udziału w strukturze zagospodarowania była dzierżawa (26,3%) [Mioduszeński 2011, s. 242].

Atrakcyjność oferty Agencji Nieruchomości Rolnych (ANR) przyczyniła się, do tego, że w latach 1992-2013 zaobserwowano systematyczny wzrost średniej ceny gruntów rolnych (od 500 zł/ha w 1992 r. do 21 956 zł/ha w III kwartale 2013 r.). W województwie warmińsko-mazurskim cena była na poziomie 17 747 zł/ha, wysoka cena nie była przeszkodą i w III kwartale 2013 r. ANR sprzedała prawie 28 tys. ha gruntów rolnych. Wynika z tego, że sprzedano o 3172 ha więcej niż w analogicznym okresie w 2012 r. Łącznie w pierwszych dziewięciu miesiącach 2013 r. ANR sprzedała ponad 83 tys. ha gruntów rolnych. Najwięcej państwowej ziemi w III kwartale 2013 r. sprzedały oddziały terenowe ANR w: Olsztynie (wraz z Filią w Suwałkach) – ponad 4,5 tys. ha, Szczecinie (wraz z Filią w Koszalinie) – prawie 4,4 tys. ha, w Poznaniu (wraz z Filią w Pile) i Wrocławiu po około 3,3 tys. ha [www.farmer.pl].

CEL, METODY I CHARAKTERYSTYKA RESPONDENTÓW

Celem opracowania jest identyfikacja najczęściej wykorzystywanych czynników oraz najczęściej napotykaných barier w kreowaniu konkurencyjności gospodarstw rolniczych wykorzystujących w produkcji grunty z ZWRSP na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Badania przeprowadzono w 2013 r., wykorzystując metodę wywiadu standaryzowanego. Technika badawczą był kwestionariusz ankietowy, który składał się z kilku części, tj. metryczki oraz elementów dotyczących uwarunkowań, potencjału oraz instrumentów konkurencyjności. Respondenci mieli za zadanie określić czynniki oraz ich siłę oddziaływania, wskazując odpowiednią liczbę punktów według skali od 0 (znaczenie nieistotne) do 4 (znaczenie bardzo duże). W opracowaniu przedstawiono wszystkie czynniki, które zaprezentowano za pomocą miar tendencji centralnej (tj. średnia arytmetyczna punktów i dominanta) oraz miary zróżnicowania (klasycznego współczynnika zmienności). Warto dodać, że jeżeli:

- współczynnik zmienności jest mniejszy lub równy 35%, to dyspersja jest mała, a średnia arytmetyczna dobrze charakteryzuje średni poziom badanego zjawiska, a to oznacza, że badana zbiorowość jest jednorodna;
- współczynnik przyjmuje wartości 35-60%, to dyspersja jest umiarkowana, a średnia arytmetyczna dość dobrze charakteryzuje średni poziom badanego zjawiska;
- w przypadku, gdy współczynnik jest większy od 60%, ale mniejszy lub równy 75%, to dyspersja jest duża, a średnia arytmetyczna ma małą wartość poznawczą;
- natomiast, gdy współczynnik jest większy od 75%, to dyspersja jest bardzo duża, a średnia arytmetyczna nie jest miarą dobrze charakteryzującą tendencję centralną [Sobczyk 2013, s. 36-48, Wieczorkowska i in. 2003, s.123-126].

Badana populacja składała się z 87 respondentów prowadzących produkcję rolniczą na terenie województwa warmińsko-mazurskiego na gruntach z ZWRSP. Dobór obiektów badawczych był celowy. Kontakt z rolnikami wykorzystującymi ziemię z ZWRSP w działalności był możliwy dzięki współpracy z Oddziałem Terenowym ANR w Olsztynie, Warmińsko-Mazurskim Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego w Olsztynie oraz Warmińsko-Mazurskim Związkiem Pracodawców, Właścicieli i Dzierżawców Nieruchomości Rolnych. Wstępną weryfikację rekomendowanych respondentów można było przeprowadzić dzięki ich deklaracji, jaką część aktywów gospodarstwa stanowiło mienie z ZWRSP.

Respondenci tworzyli zróżnicowaną zbiorowość. Analizując powierzchnię badanych gospodarstw, można stwierdzić, że największą grupą (43%) byli rolnicy posiadający gospodarstwa o powierzchni 51-100 ha. Udział gospodarstw o powierzchni do 50 ha wynosił 31%, a grupy obszarowej od 101 do 200 – 15%. Najmniejszy udział (11%) stanowili respondenci posiadający bardzo duże gospodarstwa, tzn. powyżej 200 ha. Średnia powierzchnia badanych gospodarstw wynosiła 127,6 ha, a średnia powierzchnia włączonych do gospodarstwa gruntów z ZWRSP stanowiła 63,7 ha. Ponadto badani rolnicy szacunkowo określali udział mienia z ZWRSP w aktywach gospodarstwa. Najwięcej respondentów (45%) zadeklarowało, że w działalności wykorzystywało do 25% aktywów pochodzących z ZWRSP. Co trzeci badany (36%) określił, iż aktywa w jego gospodarstwie pochodzące z ZWRSP były na poziomie 26-50% wszystkich aktywów. W pozostałych przypadkach (19%) aktywa ZWRSP stanowiły powyżej 50% wszystkich aktywów gospodarstwa. Badani rolnicy byli osobami powyżej 30. roku życia (ich udział w strukturze według wieku wynosił 95%, w tym w przedziale wiekowym 31-40 lat – 33%, 41-50 lat – 31% oraz powyżej 50 lat – 31%), legitymującymi się głównie wykształceniem zasadniczym zawodowym (37%) oraz średnim (46%). Udział rolników z wyższym wykształceniem wynosił 13%. Ze względu na małą liczebność grupy

materiał badawczy nie ma charakteru statystycznego i nie może być podstawą do formułowania wniosków ogólnych. Jednakże może stanowić pewien punkt odniesienia dla pogłębionych badań nad tą problematyką z uwzględnieniem cech badanej populacji.

WYNIKI BADAŃ

Wyniki badań dowodzą, że w przypadku czynników poprawiających konkurencyjność respondentów dominanta ani razu nie osiągnęła najwyższej wartości punktów (4 pkt), oznaczającej bardzo duże znaczenie czynnika (tab. 1.). Jednakże analiza wyników tej części materiału umożliwiła pogrupowanie ich ze względu na wartość dominanty. Zatem najwyższą wartość modalnej (3 pkt) można zauważyć w przypadku: wdrożenia zaawansowanych technik zarządzania, redukcji zatrudnienia, doskonalenia jakości produktów lub świadczonych usług, zmniejszenia kosztów produkcji oraz specjalizacji produktów. Te czynniki najczęściej określano, jako te, które miały duże znaczenie w kreowaniu konkurencyjności. Ponadto w grupie tych czynników zaobserwowano najwyższą wartość średniej arytmetycznej (2,7-2,9 pkt), natomiast poziom klasycznego wskaźnika zmienności (28-35%) umożliwia stwierdzenie, że dyspersja była mała, a średnia arytmetyczna dobrze charakteryzowała średni poziom badanego zjawiska.

Dosyć dużą grupą czynników, które zdaniem respondentów, najczęściej w sposób umiarkowany (2 pkt) wpływały na konkurencyjność, były: ulepszanie współpracy z odbiorcami i dostawcami, doskonalenie organizacji pracy, zróżnicowanie produktów lub

Tabela 1. Działania polepszające konkurencyjność gospodarstw użytkujących grunty z ZWRSP

Działania polepszające konkurencyjność	Dominanta [pkt]	Średnia arytmetyczna [pkt]	Współczynnik zmienności [%]
Wdrożenie zaawansowanych technik zarządzania	3	2,9	34
Zmniejszenie zatrudnienia	3	2,8	29
Podnoszenie jakości produkcji lub świadczonych usług	3	2,8	28
Zmniejszanie kosztów produkcji	3	2,7	37
Specjalizacja produktów	3	2,7	35
Ulepszanie współpracy z odbiorcami	2	2,6	35
Aktywne motywowanie pracowników	2	2,6	32
Zastosowanie systemów informatycznych	2	2,5	39
Ulepszanie współpracy z dostawcami	2	2,4	36
Ulepszenie organizacji pracy	2	2,2	50
Poszukiwanie tańszych źródeł zaopatrzenia	2	2,2	44
Rozwijanie własnej sieci dystrybucji	2	2,2	40
Systematyczne szkolenie pracowników	2	2,1	43
Zatrudnienie lepszych specjalistów	2	2,1	46
Tworzenie zrzeszeń/grup producenckich (klastrow)	2	2,0	48
Zróżnicowanie produktów/usług	2	2,0	49
Upraszczenie struktur organizacyjnych	1	2,0	50
Wchodzenie z nowymi produktami na dotychczasowe rynki	1	1,8	56
Wprowadzanie dotychczasowych produktów na nowe rynki	1	1,8	49

Źródło: badania własne.

usług, zastosowanie systemów informatycznych wspomagających decyzje, poszukiwanie tańszych źródeł zaopatrzenia, rozwijanie własnej sieci dystrybucji, aktywne motywowanie oraz systematyczne szkolenie pracowników, a także zatrudnienie lepszych specjalistów. Natomiast w tym przypadku średnia arytmetyczna była na poziomie 2,0-2,6 pkt, a współczynnik zmienności wahał się od 35 do 49%, co wskazuje, że średnia arytmetyczna dość dobrze charakteryzowała średni poziom badanego zjawiska.

Czynnikami, dla których typowe okazały się najniższe wartości (1 pkt), czyli takie, które w niewielki sposób poprawiały konkurencyjność badanych gospodarstw, okazały się: upraszczanie struktur organizacyjnych oraz wchodzenie z nowymi produktami na dotychczasowe rynki, jak również wprowadzanie dotychczasowych produktów na nowe rynki. Wśród tych czynników średnia arytmetyczna była najniższa (1,8-2,0 pkt), a stosunkowo wysoki wskaźnik zmienności (49-56%) świadczył jednak o tym, że dyspersja była umiarkowana.

W badanej zbiorowości sprecyzowano także czynniki ograniczające konkurencyjność gospodarstw wykorzystujących w działalności grunty z ZWRSP. Dzięki określeniu wartości dominanty bariery konkurencyjności zostały pogrupowane od takich, które zdaniem respondentów miały bardzo duże znaczenie, do tych mających niewielkie znaczenie (tab. 2.). Do czynników, którym najczęściej przypisano największe znaczenie (4 pkt) w hamowaniu konkurencyjności, zaliczono: wysokie ceny środków produkcji oraz koszty produkcji, niestabilne ceny skupu, skomplikowane procedury uzyskania dotacji UE oraz brak kapitału na rozwój. W tej grupie siła oddziaływania czynników ograniczających została określona na poziomie 3,1-3,5 pkt, co wskazuje, że zaliczono je do najważniejszych barier konkurencyjności. O jednorodności badanej grupy respondentów świadczą najmniejsze wartości wskaźnika zmienności (23-31%). Umiarkowana dyspersja (31-41%) umożliwia stwierdzenie, że średnia arytmetyczna dość dobrze charakteryzuje średni poziom badanego zjawiska.

Tabela 2. Czynniki ograniczające konkurowanie gospodarstw użytkujących grunty z ZWRSP

Bariery w konkurowaniu	Dominanta [pkt]	Średnia arytmetyczna [pkt]	Współczynnik zmienności [%]
Niestabilne ceny skupu	4	3,5	23
Wysokie koszty produkcji	4	3,4	25
Brak kapitału na rozwój	4	3,2	25
Skomplikowane procedury uzyskania dotacji UE	4	3,1	31
Wysokie ceny środków produkcji	4	3,1	31
Przestarzały park maszynowy	3	3,0	31
Wysokie podatki	3	2,8	33
Ograniczony dostęp do kredytów	3	2,8	34
Ograniczony popyt na produkty	3	2,6	40
Biurokracja ANR	3	2,5	43
Niekorzystne warunki klimatyczne	3	2,4	41
Wysoki czynsz dzierżawny	2	2,6	37
Skomplikowane i niestabilne regulacje prawne dotyczące dzierżawy gruntów	2	2,6	39
Niska jakość dzierżawionych gruntów	2	2,5	40
Dostęp do wykwalifikowanych pracowników	2	2,5	40
Niskie kwalifikacje siły roboczej	2	2,3	46
Niekorzystne położenie geograficzne gospodarstwa	2	2,3	45

Źródło: badania własne.

Wyniki badań dowodzą, że dominantę na wysokim poziomie (3 pkt) dotyczącą ograniczeń w walce konkurencyjnej przypisano: przestarzałemu parkowi maszyn, wysokim podatkom, ograniczonemu dostępowi do kredytów oraz popytowi na produkty, biurokracji ANR, a także niekorzystnym warunkom klimatycznym. Na relatywnie dużą siłę oddziaływania poszczególnych czynników wskazuje wartość średniej arytmetycznej na poziomie 2,4-3,0 pkt.

Czynniki hamujące konkurencyjność, najczęściej ocenione na poziomie 2 pkt w tej populacji, to: wysoki czynsz dzierżawny, skomplikowane i niestabilne regulacje prawne dotyczące dzierżawy gruntów, niska jakość dzierżawionych gruntów, brak dostępu do wykwalifikowanych pracowników oraz niskie kwalifikacje siły roboczej, jak również niekorzystne położenie geograficzne gospodarstwa. Średnia arytmetyczna na poziomie 2,3-2,6 pkt określa średnie oddziaływanie w walce konkurencyjnej, natomiast wartość wskaźnika zmienności na poziomie 37-46% wskazuje na umiarkowaną dyspersję.

WNIOSKI

Kreowanie konkurencyjności w przypadku badanych gospodarstw użytkujących grunty z ZWRSP w województwie warmińsko-mazurskim zależało od wielu czynników, których charakter można określić jako stymulujący lub ograniczający. Dzięki pozyskanym opiniom respondentów można było określić te najczęściej wskazywane, a także ich siłę oddziaływania. Wszyscy badani rolnicy przyznali, że dzierżawa gruntów z ZWRSP przyczyniła się do zwiększenia ich potencjału produkcyjnego umożliwiającemu skuteczniejsze konkurowanie. Warto zauważyć, że najważniejsze czynniki poprawiające konkurencyjność badanych gospodarstw można określić jako wewnętrzne, bo związane były z systemem organizacji i zarządzania oraz kwalifikacjami zasobów ludzkich przedsiębiorstwa. Odmienne sytuacja przedstawiała się w przypadku czynników ograniczających konkurencyjność respondentów, ponieważ te najważniejsze dostrzegano w otoczeniu jednostki. Wiedza ta umożliwia skuteczne budowanie strategii konkurencyjności jednostek opartych na kluczowych zasobach oraz unikaniu bądź niwelowaniu wpływu barier w konkurowaniu. Przedstawione rozważania pozwalają sformułować następujące wnioski oraz stwierdzenia:

1. W badanej zbiorowości nie sprecyzowano działań skutecznie polepszających konkurencyjność. Jednakże najwyższe wartości dominaty oraz średniej arytmetycznej przyznanych punktów poszczególnym czynnikom umożliwiły wskazanie takich czynników, które miały duże znaczenie w kreowaniu konkurencyjności. Do nich respondenci zaliczyli: wdrożenie zaawansowanych technik zarządzania, redukcję zatrudnienia, doskonalenie jakości produktów lub świadczonych usług, zmniejszenie kosztów produkcji oraz specjalizację produktów. Warto dodać, że poziom klasycznego wskaźnika zmienności (28-35%) w tym przypadku świadczył o małej dyspersji, co dowodzi, że średnia arytmetyczna dobrze charakteryzowała średni poziom badanego zjawiska.
2. W badanej populacji uzyskane wartości modalnej (4 pkt) oraz średniej arytmetycznej (3,1-3,5 pkt) pozwoliły określić najczęściej wskazywane najważniejsze bariery w konkurowaniu gospodarstw wykorzystujących w działalności grunty z ZWRSP, a były to: wysokie ceny środków produkcji oraz wysokie koszty produkcji, niestabilne ceny skupu, skomplikowane procedury uzyskania dotacji UE oraz brak kapitału na rozwój. Wartości wskaźnika zmienności (23-31%) świadczące o małej dyspersji wskazywały na jednorodność badanej grupy respondentów.

LITERATURA

- Adamkiewicz-Drwilło H. 2002: *Uwarunkowania konkurencyjności przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Naukowe PWN Warszawa, 257-258.
- Adamkiewicz-Drwilło H. 2010: *Konkurencyjność przedsiębiorstw w świetle uwarunkowań współczesnej gospodarki*, TNOiK, Toruń.
- Chrobocińska K., Juchniewicz M. 2010: *Konkurencyjność sektora MSP na Warmii i Mazurach*, Wyd. Fundacja Wspierania Promocji Przedsiębiorczości na Warmii i Mazurach, Olsztyn, 133.
- Frączek P. 2009: *Determinanty konkurencyjności sektorów i przedsiębiorstw. Ujęcie teoretyczne*. Przedsiębiorstwo i Region, nr 1/2009, 7-17.
- Goraj L., Sikorska M.A., Chmielewska B., Karwat-Woźniak B., Szczepaniak I., Drożdż J., Mańko S., Płonka R., Tarasiuk R. 2011: *Konkurencyjność i znaczenie rolnictwa oraz sektora rolno-spożywczego w województwach Polski Wschodniej*, Ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego na potrzeby aktualizacji „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020”.
- Marks-Bielska R. 2010: *Rynek ziemi rolniczej w Polsce – uwarunkowania i tendencje rozwoju*, Wyd. UWM w Olsztynie.
- Maśniak J. 2008: *Formy obrotu ziemi rolniczą w Polsce*. „Zeszyty Naukowe SGGW – Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej”, 72, 213-222.
- Mioduszeński J. 2011: *Wpływ przekształceń własnościowych w rolnictwie na zmiany w strukturze obszarowej gospodarstw w woj. warmińsko-mazurskim*, „Roczniki Naukowe SERiA” t. XIII, z. 1, s. 238-242.
- Nowak A. 2013: *Produktywność rolnictwa polskiego w kontekście jego konkurencyjności*, „Folia Pomeranae Universitatis Technologiae Stetinensis, Oeconomica”, 299(70), 159-168.
- Sobczyk M. 2013: *Statystyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Urban S. 2006: *Konkurencja na rynku ziemi rolniczej*, [w] *Agrobiznes 2006. Konkurencja w agrobiznesie – jej uwarunkowania i następstwa. Tom 2*, Prace Naukowe AE we Wrocławiu, 1118, 455-460
- Walczak W. 2009: *Niematerialne determinanty konkurencyjności współczesnych przedsiębiorstw*, [w] *Konkurencyjność jako determinanta rozwoju przedsiębiorstwa*, S. Lachiewicz, M. Matejun (red.), Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź, 112-115.
- Walczak W. 2010: *Analiza czynników wpływających na konkurencyjność przedsiębiorstw*. E-mentor 5(37)/2010 <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/37/id/784> (11.11.13).
- Wieczorkowska G., Kochański P., Eljaszuk M. 2003: *Statystyka. Wprowadzenie do analizy danych sondażowych i eksperymentalnych*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Woś A. 2001: *Konkurencyjność wewnętrzna rolnictwa*. IERiGŻ, Warszawa.
- www.farmer.pl/prawo/nieruchomosci/prawie-22-tys-zl-za-hektar-panstwowej-ziemi,47480.html (10.03.2014).

Katarzyna Chrobocińska

DETERMINANTS OF COMPETITIVENESS OF CONSUMING ZWRSP IN THE WARMIA-MAZURY

Summary

The rationality of financial management in agricultural production requires diagnosis and monitoring of the factors that contribute to or inhibit the gain competitive advantage. Therefore, the aim of the study was to identify the factors most commonly used and most frequently encountered obstacles in creating competitiveness of farm ministers in the production APSST in Warmia-Mazury. The results showed that the most important obstacles to the functioning of households passed the respondents include: unstable purchase prices, high prices and high production costs. In contrast, most effectively stimulated the growth of competitiveness include: implementation of advanced management techniques, reduction of employment, improvement of quality of products/services provided.

Adres do korespondencji
dr inż. Katarzyna Chrobocińska
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw
ul. M. Oczapowskiego 4, 10-719 Olsztyn, tel. (89) 523 34 78
e-mail: kasiachr@uwm.edu.pl